

شیوه های نوین واسطه گری در ازدواج

¹طناز سلطانیان

چکیده

تشکیل خانواده با ازدواج آغاز میشود و ازدواج مهمترین عرف و رسم معمول در تمام جوامع است. هیگینز، ۲۰۰۲ که به دلیل نقش با اهمیت آن در فراهم سازی ساختار و زیر بنای تشکیل خانواده و نیز گسترش نسل، به عنوان مهمترین و بنیادی ترین نوع ارتباط معرفی شده است اما ثبات در ازدواج و نیز رضایت از زندگی زناشویی از جمله مواردی است که تأمین کننده بهداشت روانی خانواده و در نتیجه بهداشت روانی جامعه میباشد. شکی نیست که برای ایجاد امنیت و سلامت خانواده انتخاب همسر امری قابل توجه است شکل گیری مطالعات متعدد در این حوزه خود نشانگر اهمیت روز افزون این مقوله میباشد. ازدواج همچون هر پدیده اجتماعی دیگری دارای هنجارهایی است که این هنجارها نسبت به هر جامعه ای و نیز هر مقطع زمانی متفاوت هستند. دامنه این تغییرات با شدت های متفاوت به دیگر جوامع غیر غربی نیز رسیده است در دو دهه اخیر در ایران به عنوان جامعه پیرامونی و تاثیر پذیر و تحت تاثیر عوامل درونی و بیرونی خانواده به لحاظ ساختاری کارکردی و نیز جمعیتی دستخوش تغییر شده است. این تغییر از یک سو ناشی از تغییر نظام اجتماعی از اقتصاد کشاورزی به اقتصاد صنعتی و به دنبال آن تضعیف خانواده گسترده و شکل گیری خانواده هسته ای است. از این رو شکل جدید خانواده ارزشهای جدیدی را به همراه داشت که متفاوت از ارزش های خانواده گسترده و

سنتی بوده است. از آنجا که ایران همچون سایر کشورهای جهان سوم در مرحله گذار از سنت به مدرنیته است، به مرور زمان و با تبدیل شدن خانواده های گسترده به خانواده های هسته ای ازدواج ها از شکل سنتی تبدیل به یک تصمیم عاطفی و احساسی فردی شده است.

در این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی شیوه های نوین واسطه گری در ازدواج خواهیم پرداخت.

واژگان کلیدی: ازدواج، همسرگزینی، واسطه گری، خانواده.

مقدمه

همسرگزینی به عنوان سنگ بنای اولیه تشکیل خانواده تحت تاثیر تغییر و تحولات ساختار اجتماعی اقتصادی پیرامون خود دگرگون میشود (هاشمی و همکاران ۱۳۹۴: ۱۵۹). تغییر شکل خانواده از دیگر تغییراتی است که نشان دهنده تغییر در امر ازدواج است. در الگوی تاریخی خانواده در ایران، ازدواج ها عمدتاً به صورت ترتیب یافته بوده (عباسی شوازی و عسکری ندوشن ۱۳۸۴: ۳۶) و انتخاب همسر برای فرزندان عمدتاً توسط والدین صورت می گرفت (عباسی شوازی و رشوند ۱۳۹۶: ۱۳۶)

همین که پسری در خانواده به سن بلوغ و ازدواج می رسید والدین او بر اساس برخی معیارهای منبعث از مصالح و منافع خانوادگی برایش دست به انتخاب همسر میزدند و به عبارت دیگر مردان زن نمی گرفتند، بلکه برای آنها زن میگرفتند در واقع این خانواده پسر بوده است که بنا به معیارهای خود، دختری را برای پسر خود انتخاب میکردند و خانواده دختر فقط میتوانستند به انتخاب شدن دختر خود بنا به معیارهای مورد نظر خودشان جواب مثبت یا منفی بدهند (کنعانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۳۰)

در خانواده گسترده ازدواج یک تصمیم اقتصادی و مبتنی بر تصمیم و رای دیگر افراد و اعضای خانواده، بوده ولی با هسته ای شدن خانوادهها ازدواج یک تصمیم عاطفی و احساسی شده است (سرایی و اوجاقلو، ۱۳۹۲: ۲۰) امروزه دیگر از وظایف و کارکردهای متعدد خانواده

گسترده خبری نیست بسیاری از کارکردهای آموزشی تولیدی ... به سازمانهای، مدرسه محله دوستی و سایر بخشهای جامعه واگذار شد و انتخاب همسر بیشتر به خود طرفین ازدواج محول شده است (رحمت پور، ۱۳۹۰)

به رغم پیشرفت سریع فناوری و گسترده شدن ارتباطات در جامعه روابط خانوادگی کمتر شده است و نهادهایی نظیر، خانواده محیط های مذهبی و خویشاوندان که در گذشته در بحث همسرگزینی فعال، بودند در حال ضعیف شدن هستند در حالی که جایگزینی برای آنها به وجود نیامده است (فرهمند و احمدنیا، ۱۳۹۳: ۹۲).

اکنون روابط اجتماعی و روابط با همسر با تأکید بیشتر بر تصمیم، ذائقه و ترجیحات فردی باز تعریف شده است. آزادی انتخاب واسطه و بدین ترتیب مهمترین عامل تغییر در انتخاب همسر و تشکیل خانواده است (جنادله و رهنما، ۱۳۹۳).

امروزه، اگرچه رفتار همسرگزینی کمتر حالت دگر انتخابی دارد و نقش فرد در این فرآیند افزایش یافته، ولی انتخاب کردن مردان و انتخاب شدن زنان هنوز تداوم دارد (کنعانی و همکاران ۱۳۹۵) تصمیم به ازدواج برای خانم ها، علیرغم وابستگی به عوامل مختلف به شدت تابع وجود خواستگار و خواهان است.

از این منظر پیش بینی ناپذیری بخش ذاتی ازدواج خانم هاست. این امر هر چند در ازدواج سنتی پررنگ تر است اما حتی در ازدواج مدرن نیز که با فردگرایی و تظاهرات رمانتیک نیز همراه است نمایان است و وجود خود را تحمیل می کند این امر خانمها را در نوعی تعلیق قرار می دهد و این که بیش از آن که به تصمیم در این باره فکر کنند چشم انتظار بمانند تا سرنوشت برای ایشان چه رقم زده باشد (صادقی فسایی و بنی جمالی، ۱۳۹۵)

با توجه به تغییرات سریع، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه حاضر میتوان گفت یکی از دلایل تأخیر ازدواج، ناکارآمدی شیوههای قدیم و فقدان شیوههای جایگزین میباشد (فرهمند و احمدنیا، ۱۳۹۳)

امروزه در جامعه ایران با تغییراتی در «دایره همسرگزینی» مواجه هستیم دایره همسرگزینی اصطلاحاً به حوزه ای از امکانات و احتمالات گزینش همسر اطلاق می شود که برای فرد امکان ازدواج با افرادی در آن وجود دارد مفهوم دایره همسرگزینی ناظر به محدوده اجتماعی و جغرافیایی انتخاب همسر است. پسران به طور بالقوه امکان انتخاب همسر از میان همه دختران مجرد هرگز ازدواج نکرده را، دارند اما معمولاً انتخاب همسر در محدوده معینی صورت می گیرد؛ محدوده ای که افراد با آن سر و کار دارند (سالار، ۱۳۸۹) محدوده ای که افراد فرصت دیده شدن و دیدن به قصد انتخاب همسر را دارند. این دایره در گذشته به شکل سنتی خود بوده است و شبکه های سنتی نقش فعالی در دایره همسرگزینی افراد داشتند.

اما در زمان معاصر با کاهش ازدواجهای خویشاوندی و درون همسری و کمرنگ شدن نقش شبکه های سنتی در این امر، شاهد یک نابه سامانی در امر همسرگزینی هستیم یک مطالعه مقدماتی بر ادبیات این حوزه با تأکید بر جنبه های مختلف انتخاب، همسر که از سوی روانشناسان و جامعه شناسان شناسایی شده است نشان میدهد که انسانها به طور پیوسته استراتژیهای خود را برای شناسایی شریک بالقوه توسعه داده اند (شکوری و شفیعی ۱۳۹۴: ۲۲۸) و با کاربست این استراتژیها دایره همسرگزینی خود را بسط می دهند.

موضوع همسریابی به خصوص از جنبه فرآیندی کمتر مورد توجه محققان قرار گرفته است از جمله در مورد نحوه پیدا کردن گزینه مناسب توسط جوانان اطلاعات منسجم و علمی وجود ندارد فرض بر این است که ناشناخته ماندن افراد موجب از دست دادن فرصتهای ازدواج می شود این موضوع به خصوص بر دختران بیشتر اثر میگذارد زیرا آنان در امر ازدواج نقش انفعالی دارند و بر طبق سنت رایج بایستی منتظر بمانند تا از سوی مردی خواستگاری شوند ناشناخته ماندن آنان، باعث می شود فرصتها را از دست بدهند و شانس انتخاب شدن برای آنان کمتر شود (بحرانی، ۱۳۹۴: ۶).

از طرف دیگر، با توجه به این که در دوره گذار به سر میبریم پیچیدگی جوامع و نا آشنایی و پیدا نکردن فرد مناسب برای ازدواج یک مانع در راه ازدواج جوانان فرض می شود چرا که

فضاهای همسرگزینی سنتی چه از نظر فراوانی و چه از نظر کارکردی کارایی لازم را ندارند و فضاهای جدیدی هم که در راستای ارزشهای سنتی و قرابت با ارزشهای مدرن و انتخاب گری توسط خود دختر و پسر داشته باشند، بسیار محدود است.

در نتیجه با توجه به محدودیت در این زمینه فضاها و اقدامات نابه هنجار و ناکارآمد در بحث گزینشگری و گزینش شوندگی و شناخت به وجود خواهد آمد که زمینه ساز مسائل و دشواری ها و نابه هنجاریهایی چه در سطح خرد برای افراد و خانواده ها و چه در سطح کلان برای جامعه و نهادهای اجتماعی می شود. همچنان که افزایش نرخ طلاق کاهش نرخ ازدواج افزایش فرزندان نامشروع و افزایش سن ازدواج را میتوان از تبعات این مسئله برشمرد.

دستجردی و عرفان (۱۳۹۱) در پژوهش خود به این نتایج دست یافته اند که عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی، فرهنگی، مذهبی اقتصادی و تکنولوژیکی و دموگرافیک در گرایش افراد به ازدواج های اینترنتی مؤثر برده اند که عامل اجتماعی- فرهنگی مؤثرترین عامل و عامل اقتصادی کم اهمیت ترین عامل شناخته شده است.

باستانی و آخوندان (۱۳۸۸) در مطالعه خود به این نتایج دست یافته اند که افرادی که عضو این سایتها میشوند برای انتخاب در دنیای واقعی محدودیتهای اجتماعی دارند.

خطیبی و زکایی (۱۳۸۵) در پژوهش خود بیان کرده اند که جوانان به علت موانع و محدودیت های موجود در شرایط عینی و ذهنی زندگی خود و در راستای فرار از فشارهای الزام آور هنجارهای اجتماعی و در جهت گسترش تعاملات اجتماعی با دیگرانی که امکان برقراری کنش متقابل با آنها در دنیای واقعی بسیار نادر و پرهزینه است، به دنبال کسب تجربه های جدید، تأمین نیازهای مغفول مانده خود و فرصت های بیشتر به فضای مجازی روی می آورند.

آوانی مانیر (۲۰۱۳) در پژوهش خود به این نتایج دست یافته است که سایت های همسریابی زمینه شکست کلیشه های اجتماعی و غلبه بر مشکل عدم پذیرش اجتماع و خانواده ها را فراهم ساخته اند. این وب پورتال ها به عنوان وسیله ای مؤثر در زمینه همسریابی و ازدواج مجدد شهروندان مسن عمل کرده اند که در دنیای واقعی از طرف دوستان و خانواده خود طرد شده اند.

حال اینکه به چه میزان به این سایتها رجوع می شود، چه عواملی در این امر دخیلاند و مهمتر آن که چه نگرشی نسبت به استفاده از آن وجود دارد، سوالات جدی است که باید به آن پرداخته شود.

نتیجه

به لحاظ همسرگزینی در جامعه امروز ایران گروه های اجتماعی مختلفی وجود دارند که دارای درجات مختلفی از شرایط پیشامدرن مدرن و حتی پسامدرن هستند که به طور همزمان زندگی می کنند در این گروه های مختلف، اجتماعی، شکل خانواده و همسرگزینی مختلف است. پس می توان در ایران شیوه های مختلف همسرگزینی را (سنتی، مدرن و پسامدرن) مشاهده کرد. البته هم اکنون شیوه های دیگر یا ترکیبات مختلفی از این سه شیوه نیز ممکن است در ایران رایج باشد در واقع میتوان گفت همسرگزینی و به دنبال آن خانواده در ایران، از نوع ترکیبی است.

واسطه گری در ازدواج یعنی کسی که به عنوان واسطه گر بین دو نفر برای پیدا کردن شریک زندگی فعالیت می کند. این واسطه گر ها می توانند از روش های مختلفی برای جذب مشتری استفاده کنند، مانند تبلیغات در رسانه های اجتماعی، برگزاری جلسات شخصی، رویدادهای تفریحی و همچنین، برخی واسطه گر ها می توانند از الگوریتم های هوشمند و برنامه های کامپیوتری برای پیدا کردن شریک مناسب استفاده کنند.

منابع

آخوندان زهره (۱۳۸۸)، «بررسی انگیزه اعتماد و معیارهای همسرگزینی از منظر کاربران سایت های همسریابی»، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم اجتماعی اقتصادی دانشگاه الزهراء

ساروخانی باقر و ،مقربیان، مریم، (۱۳۹۰) ، تجدد گرایی و همسرگزینی تحقیقی مقایسه ای در بین زنان مناطق ۱ و ۱۱ شهر تهران مجله مطالعات فرهنگ ارتباطات دوره دوازدهم شماره پانزدهم، پاییز ۷۵-۴۳

شکوری، علی و شفیع، زینب، (۱۳۹۵) . همگون گزینی در جامعه ناهمگون : تبیین گرایش عام به همسان همسری در بین جوانان ایرانی بررسی مسائل اجتماعی ،ایران دوره ۷، شماره ۲، پاییز و زمستان

فرهمند زهره و ،احمدنیا، شیرین،(۱۳۹۳)، مطالعه جنسیتی رابطه شیوه همسرگزینی (سنتی و جدید) با رضایت زناشویی در خانواده های شهر شیراز فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی ،ایران دوره یازدهم، شماره چهل و دوم، پاییز، ۹۱-۱۰

کنعانی، محمدمین و ،محمدزاده ،حمیده ، مطالعه گمنامی در روابط اینترنتی و عوامل جامعه شناختی مؤثر بر آن مجله جامعه شناسی کاربردی دوره بیست و نهم، شماره دوم ۳۸-۱۷

هاشمی، سیدضیاء ،فولادیان مجید و فاطمی ،امین ،زینب (1394)، بررسی تجربی دونظریه رقیب همسرگزینی در ایران»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره هفتم، شماره چهارم، ، ۱۵۷-۱۸۷

محسنی، منوچهر، (۱۳۷۹) ، بررسی آگاهیها نگرشها و رفتارهای اجتماعی - فرهنگی در ایران، تهران، دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی

محسنی، منوچهر دوران بهزاد و ،سهرابی محمدهادی (۱۳۸۵)، بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت در میان کاربران کافی نتهای (تهران دوره ،هفتم شماره چهارم، ۷(۴)، زمستان، ۹۵-۷۲

مهدوی، سیدمحمدصادق و ،مشیدی ،شهرزاد (۱۳۸۹) ، تحول معیارهای همسرگزینی جوانان نسبت به والدین شان به تفکیک خاستگاه طبقاتی» جامعه شناسی معاصر، دوره دوم، شماره چهارم، پاییز، ۶۲-۲۵

جوادی، محمد اسلم (۱۳۸۹). بررسی جامعه شناختی الگوهای وساطت در ازدواج معرفت، ۸۷-۷۹، ۱۰۳

معین، محمد. (۱۳۷۱) فرهنگ فارسی جلد سوم تهران: موسسه انتشارات امیرکبیر.

عظیم پور ،مقدم عظیم و پاپی نژاد .فاطمه (۱۳۹۸) راهکارهای مقابله با ازدواج سفید از منظر قرآن و روایات. مطالعات راهبردی زنان، ۲۱(۴): ۱۹۹۳

صادقی فسایی، سهیلا و مقدم، سمیه (۱۳۹۲). مساله شناسی زنان بنابر روایت زنان (مطالعه کیفی). رفاه اجتماعی، ۳۰۳-۲۶۹: ۱۳(۴۹)

اعزازی شهلا (۱۳۷۶) جامعه شناسی خانواده با تأکید بر نقش ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر)، چاپ اول :تهران روشنگران و مطالعات زنان

اعزازی شهلا (۱۳۸۵) جامعه شناسی خانواده با تاکید بر نقش ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر چاپ چهارم تهران نشر روشنگران و مطالعات زنان

اعزازی شهلا (۱۳۸۷) جامعه شناسی خانواده با تاکید بر نقش ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر، چاپ ششم تهران نشر روشنگران و مطالعات زنان

بنی جمال، شکوه السادات؛ غلامرضا نفیسی و سیده منور یزدی (۱۳۸۳) ریشه یابی علل از هم پاشیدگی خانواده ها در رابطه با ویژگیهای روانی اجتماعی دختران و پسران قبل از ازدواج مجله علوم تربیتی و روانشناسی دوره ۳، سال یازدهم شماره ۲ و ۱

بنی جمال، شکوه السادات ،نفیسی ،غلامرضا ،یزدی سیده منوره (۱۳۸۳) ریشه یابی علل از هم پاشیدگی خانوادهها در رابطه با ویژگیهای روانی - اجتماعی دختران و پسران قبل از ازدواج مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز ، دوره ۱۱، شماره ۲-۱ صفحات ۱۷۰-۱۴۳

بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۳) جوانان و ازدواج اهداف ملاکها روشها موانع و راهکارها)، چاپ دوم، تهران: انتشارات فرهنگ اسلامی

خلج آبادی فراهانی فریده (۱۳۹۱) تاثیر معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج بر احتمال طلاق در بین افراد تحصیل کرده ی دانشگاهی مطالعات راهبردی زنان، شماره ۵۸

خلج آبادی فراهانی، فریده کاظمی، پور شهلا، (۱۳۹۲)، تاثیر معاشرت باجنس مخالف بر افزایش سن

ازدواج کاهش رضایت زناشویی و طلاق، فصلنامه خانواده پژوهی سال نهم، شماره ۳۳، صفحات ۲۸ ۸

سرایي، حسن (۱۳۸۵) تداوم و تغيير خانواده در جريان گذار جمعيتي، ايران نامه انجمن جمعيت شناسي، ايران دوره ۱، شماره ۲، صفحات ۶-۳۷

سرایي، حسن (۱۳۹۲) مطالعه نسلي تغيير ارزش ازدواج در ايران مطالعه موردی زنان شهر زنجان)، دوره ۵، شماره ۴ صفحات ۴۲-۱۹

برات دستجردی، ن، عرفان آ. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر در گرایش به ازدواج اینترنتی در بین دانشجویان بارویکرد آسیب شناسانه به ازدواج اینترنتی . نشریه مطالعات میان رشته ای در رسانه و فرهنگ، ۲ (۲)، ۸۲-۶۶

خطیبی، ف، زکایی م س (۱۳۸۵) رابطه حضور در فضای مجازی و هویت مدرن (پژوهشی در بین کاربران اینترنتی جوانان ایرانی نشریه علوم اجتماعی، (۳۳)، ۱۵۴-۱۱۱.

سالاري، ر (1380)، مقایسه کارکرد خانواده در نوجوانان افسرده بهنجار، پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی بالینی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی.

معید فر، سعید (۱۳۸۳)، گسست نسلی یا گسسن فرهنگی بررسی شکاف نسلی در ایران نامه علوم اجتماعی دوره ۱۱، شماره ۴ صفحات ۷۹-۵۵

توکلی، مهناز (۱۳۸۰)، ارزشهای مذهبی دو نسل مادران و دختران شکاف یا پیوستگی، فصلنامه پژوهش، شماره ۲۰ و ۲۱ صفحات ۲۶-۹

پناهی، محمد حسین، (۱۳۸۴) شکاف نسلی موجود در ایران و اثر تحصیلات بر آن، فصلنامه علوم

اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی شماره ۲۷ صفحات ۴۲-۱

ایران محبوب خ، مختاری م (۱۳۸۵)، رویکرد جریان زندگی در مطالعه ازدواج جوانان در

ایران، فصلنامه جمعیت دوره ۱۴، شماره ۵۸ صفحه ۵۷-۵۸

استیل، لیز و وارن کید، (۱۳۸۸) جامعه شناسی مهارتی، خانواده تهران انتشارات دانشگاه

الزهر

مینوچین سالوادور (۱۳۷۵) خانواده و خانواده درمانی ترجمه ثانوی، باقر تهران: انتشارات

امیرکبیر

Hitsch,G., Hortacsu.A.,&Ariely,D (2005). What Makes You Click:An Empirical Analysis of Online Dating. Society for Economic Dynamics Meeting Papers,Vol.207, 1-51.